

2012-07-26

Vansbro kommunbibliotek

Biblioteksplan för Vansbro
kommun 2013-2018.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 INLEDNING	S.3
2 VANSBRO KOMMUN FAKTA	S.4
3 KARTLÄGGNING AV KOMMUNENS BIBLIOTEKSORGANISATION	S.6
4 BIBLIOTEKSVERKSAMHETEN I VANSBRO	S.8
5 SKOLBIBLIOTEKEN	S.10
6 SAMVERKAN	S.12
7 BIBLIOTEKSPLAN 2013–2018	S.13
8 UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING	S.17
8 BILAGOR	S.17

1 INLEDNING

Folkbibliotekens huvudsakliga uppdrag i Sverige regleras i den svenska bibliotekslagen från år 1996 och UNESCO:s folkbiblioteksmanifest. Skolbibliotekens mål fastslås av skolbiblioteksmanifestet.

2004 kompletterades bibliotekslagen med en tilläggsparagraf, SFS 2004:1261 som säger att bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet ska samverka och kommuner och landsting ska anta planer för biblioteksverksamheten.

Så här definierar Svensk Biblioteksörening en biblioteksplan:

"Med en biblioteksplan avses ett politiskt förankrat styrande dokument som omfattar en analys av det samlade biblioteksbehovet i en kommun och åtgärder för hur dessa behov ska tillgodoses. Denna biblioteksplan ska förutom folkbiblioteksverksamheten också innefatta biblioteksbehovet vad gäller utbildning, omsorg, vård och näringsliv"

MÅLET med en biblioteksplan är att kommunen kan fastställa vilken bibliotekspolitik som kommunen vill föra. Biblioteksplanen är ett politiskt styrande dokument som ska utgöra en helhetsanalys av Vansbro kommuns behov av biblioteksservice. Planen ska också innehålla anvisningar hur dessa behov ska uppfyllas.

Biblioteksplanen är ett kommunalt och regionalt **ARBETSREDSKAP** som ska användas för att ta tillvara de resurser som finns hos biblioteket. Den ska vara anpassad för en allt mer föränderlig omvärld och stimulera till både lokal och regional utveckling.

I juli 2011 gav kommunstyrelsen i Vansbro folkbiblioteket ett nytt uppdrag att arbeta fram en biblioteksplan för Vansbro kommun.

2 VANSBRO KOMMUN – FAKTA

Vansbro kommun

ligger 8 mil väster om Borlänge och är till ytan 1667 km². Centralort är Vansbro. Centralorten är ung, ca 100 år och bildades när järnvägen drogs fram genom Dalarna. Övriga delar i kommunen består av Dala-Järna, Nås och Äppelbo, som innan 1971 var egna kommuner.

Folkmängd

Det bor 6850 personer i Vansbro kommun (2011). Fördelningen (2010) är 3448 män och 3357 kvinnor.

Åldersfördelning

22% är 0–19 år

24% är 20–54 år

37% är 55–79 år

7% är 80 år eller äldre

Större delen av befolkningen bor i Vansbro eller Dala-Järna.

Utrikes födda

Antalet utomnordiska invånare är 319 (2010). Av dessa kommer 107 personer från norden. Detta är lägsta siffran i Dalarna.

Arbete och pendling

2920 personer förvärvsarbetar i Vansbro kommun. 100 personer pendlar till jobb

utanför kommunen och 90 personer pendlar in från annan kommun.

Näringsliv

Huvudsakliga sysselsättningar i Vansbro är industri, vård och omsorg, bygg, utbildning och handel. Dessa sysselsättningsområden står för 70% av Vansbros sysselsättningar. Kommunen är största arbetsgivare med ca 700 anställda. Största företag är Procordia Food med 100 anställda.

Utbildning

Vansbro kommun har ett gymnasium (Vansbro Utbildningscenter), ett högstadium och fem skolor med låg och mellanstadium. En Friskola finns i Skålö, Olympicaskolan. Vuxenutbildning drivs av Lärcentrum. Sex studieförbund verkar i Vansbro och får bidrag från kommunen.

Äldreboende

I kommunen finns 3 äldreboenden och 2 särskilda boenden med ca 120 vårdtagare. Antalet anställda är ca 100 personer.

Föreningsliv

Det finns ingen förteckning över hur många olika föreningar som finns i kommunen. Ett kort register över olika kulturföreningar finns, 28 olika föreningar inom detta område finns registrerade.

3 KARTLÄGGNING AV KOMMUNENS BIBLIOTEKSORGANISATION

Biblioteken i Vansbro

- Folkbibliotek med en filial
- Skolbibliotek (gymnasiebibliotek, högstadiebibliotek, mellan och lågstadiebibliotek)
- Bibliotek drivna på ideell basis (tidigare filialbibliotek)

Vansbro bibliotek är liksom de allra flesta bibliotek i landet den mest välbesökta offentliga institutionen.

Biblioteken är viktiga både som mötesplatser samt för informations- och inhämtning. Ett brett urval av medier i olika format finns att låna på biblioteken.

Huvudbiblioteket i Vansbro har öppet sex dagar i veckan totalt 41h. Biblioteket ligger i medborgarhuset tillsammans med kommunförvaltning, simhall, gym, kafé och teater/biograf. Besöksstatistik kommer att börja mätas regelbundet från årsskiftet 2011/2012.

Filialen i Dala-järna beläget bredvid grundskolan Myrbacka skola är öppet två dagar i veckan, 10h.

Folkbiblioteket består av 6 personer (4,75 årsverken) 1 bibliotekarie, 4,75 biblioteksassistenter samt bibliotekschef som också är bibliotekarie.

Två ideella bibliotek finns i Vansbro. Båda biblioteken har byggt upp sitt bestånd utifrån två nedlagda filialer. I Äppelbo driver Äppelbo gemenskap ett bibliotek, i samma lokaler ligger vandrarhem, kafé samt loppis. I Nås drivs biblioteket av Nås sockenförening. Båda biblioteken är beroende av bokgåvor från allmänheten för att bygga upp sitt bestånd.

4 BIBLIOTEKSVERKSAMHETEN I VANSBRO

Folkbiblioteken i Vansbro tillhandahåller kostnadsfritt ett brett och aktuellt utbud av böcker och andra medier. Biblioteken har förutom böcker även dvd- och blu-ray filmer, ljudböcker (både som mp3 och cd), TV-spel, E-böcker, Daisy-talböcker, ca 200 olika tidningar och tidskrifter (både lokala och nationella) samt en stor samling av musik på cd.

Biblioteken tillhandahåller också datorer med internet samt en släktforskningsdator. Gratis trådlös wifi-uppkoppling finns också i hela biblioteket.

När det gäller litteratur för högskolestuderande eller sådant material som inte går att köpa in, kan biblioteket förmedla fjärrlån från andra bibliotek.

Läsfrämjande för barn och unga

Vansbro bibliotek har liksom merparten av övriga svenska folkbibliotek barn som sin främsta målgrupp. Svensk biblioteksörening har som rekommendation att biblioteksverksamhet för barn ska ha sin utgångspunkt i FN:s barnkonvention. När kommuner och landsting utformar mål och planer för verksamheterna och i förlängningen utformningen av det dagliga arbetet på biblioteken bör också barnperspektivet vara vägledande. Bibliotekslagen §9 lyder:

” Folk- och skolbiblioteken skall ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar genom att erbjuda böcker, informationsteknik och andra medier anpassade till deras behov för att främja språkutveckling och stimulera till läsning.”

Biblioteket arbetar aktivt med det läsfrämjande arbetet riktat mot barn och unga. I det arbetet ingår visningar av biblioteket, bokprat, utlåning av särskilda sagoväskor/temaväskor. Biblioteket har också specialmedier för barn och unga med särskilda behov, den så kallade äppelhyllan. Folkbiblioteket ska komplettera och vara ett stöd för förskola och skola.

Anpassade medier för funktionshindrade

Folk- och skolbiblioteken skall enligt bibliotekslagen §8 ägna särskild uppmärksamhet åt funktionshindrade samt invandrare och andra minoriteter, genom att erbjuda litteratur på särskilt anpassade media, t.ex. DAISY-talböcker samt på andra språk än svenska. Äldre och funktionshindrade som inte själva kan ta sig till biblioteket bör erbjudas uppsökande verksamhet, så kallad boken-kommer service, antingen i hemmet eller på institutioner. I Vansbro kommun är 24% (2010 SCB) av befolkningen äldre än 65 år. Boken-kommer service innebär inte bara en ren transport av böcker, även övrig verksamhet vid biblioteket såsom utbildning av bibliotekskatalog, egen nedladdning av DAISY-talböcker mm. kan också inrymmas i denna service.

Invandrare och flyktingar

Bibliotekslagen ger uppmärksamhet på biblioteks försörjning åt medborgare med annan språklig bakgrund än svenska. Samma service ska ges invandrare och flyktingar som kommunens övriga invånare. Hur bibliotek fungerar i det svenska samhället är inte alltid självklart för människor från andra kulturer, bibliotekets uppgift är att lära ut detta. Det är viktigt att biblioteket har ett bra samarbete med integrationssamordnaren i kommunen för att kunna fånga upp dessa personers behov. Vansbro kommun ska tillhandahålla ett varierat bestånd av böcker, tidskrifter och AV-material på de språk, och i den omfattning som är befogat med hänsyn till antalet invandrare och flyktingar. Depositioner av böcker på andra språk kan lånas in från länsbiblioteket eller Internationella biblioteket vid förfrågan.

Näringsliv

Alla företag oavsett storlek ska kunna vända sig till biblioteket för hjälp med lån av aktuell litteratur, information, sökning i databaser mm. Hjälp till nyföretagare är av särskild vikt. Det finns idag inget samarbete med näringslivssamordnaren men ett sådant bör eftersträvas i framtiden.

Utlåning 2011

Antal lån/omlån totalt	64.682 lån
Kommunbibliotek Vansbro:	49.524 lån
Filialbibliotek Dala-Järna	15.495 lån
Utlån per invånare:	9,5 lån
Mediebestånd	51.384 exemplar

Fördelning av utlån:

Skönlitteratur:	60%	(38.794)
Facklitteratur:	23%	(14.446)
AV-media (ljudböcker, dvd, blu-ray mm.)	17%	(10.748)

Mediebestånd:

Skönlitteratur:	47%	(24.212)
Facklitteratur	39%	(20.116)
AV-media	13%	(6.843)

5 SKOLBIBLIOTEKEN

Skolbiblioteken i Vansbro:

- Ska vara integrerade i skolpedagogiken och genom sin verksamhet kunna erbjuda elever tillgång till den skön- och facklitteratur som är nödvändig för att uppnå målet med studierna. Nöjesläsning är viktig för att skapa ett läsintresse.
- Ska ge eleverna möjligheter att förbättra sin läs- och skrivförmåga.
- Ska hjälpa eleverna att bättre kunna värdera och hantera information.

Skolbiblioteken i Vansbro

... ser olika ut i sin uppbyggnad. En del skolor har egna rum avsedda för bibliotek medan andra helt saknar bibliotek.

Skolbibliotekens bestånd är av varierande kvalitet beroende på de små resurser som skolbiblioteken har att röra sig med. Folkbiblioteket i Vansbro ska först och främst fylla en kompletterande funktion när det gäller stimulering av elevernas läsintresse. Skolklasser besöker t.ex. regelbundet biblioteken i Vansbro för bokprat.

Skolorna har inget datoriserat biblioteksdatasystem, all form av utlåning sker manuellt.

Vansbro UtbildningsCenter (VUC)

...är gymnasieskolan i Vansbro. Ett fungerande bibliotek saknas på skolan. Elever kan vid behov vända sig till folkbiblioteket för biblioteksservice. Inga personalresurser finns avsatta för att arbeta med biblioteket. Lärcentrum (komvux inkl särvox) integreras med VUC 2013 vilket innebär att de kan dela framtida biblioteksresurser.

Vad är "tillgång till ett skolbibliotek", skolinspektionens krav utifrån nya skollagen:

Skollagen omfattar alla elever i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan, även fristående huvudmän omfattas i och med den nya skollagen.

1. Eleverna har tillgång till ett skolbibliotek i den egna skolenhetens lokaler eller på rimligt avstånd från skolan som gör det möjligt att kontinuerligt använda biblioteket som en del av elevernas utbildning för att bidra till att nå målen för denna.
2. Biblioteket omfattar böcker, facklitteratur och skönlitteratur, informationsteknik och andra medier.
3. Biblioteket är anpassat till elevernas behov för att främja språkutveckling och stimulera till läsning.

Lagens val av uttryck "tillgång till", istället för att reglera att varje skolenhet ska ha ett skolbibliotek, öppnar för olika fysiska lösningar, under förutsättning att övriga krav på hur ett skolbibliotek ska fungera är uppfyllda. Skolbiblioteket bör ligga så att det enkelt går att använda i undervisningen, men om det inte ligger i direkt i anslutning till skolan, i alla fall på ett rimligt avstånd.

Förutom den fysiska lösningen är ett grundläggande krav att skolbiblioteket fyller funktionen att stödja elevernas lärande, det vill säga aktivt används i utbildningen. Även i läroplanen nämns under punkten rektorns ansvar att:

"...skolans arbetsmiljö utformas så att eleverna får tillgång till handledning, läromedel av god kvalitet och annat stöd för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, t.ex. bibliotek, datorer och andra hjälpmedel."

I dagsläget uppfyller inte skolbiblioteken i Vansbro skolinspektionens krav. Kvalitén på skolbiblioteken kan inte anses vara i enlighet med bibliotekslagen eller skollagen. Den första punkten i skolinspektionens kravlista är också den viktigaste och den uppfylls inte av alla bibliotek.

Ett förstärkt skolbibliotek ger skoleleverna i Vansbro större möjligheter till inhämtning och värdering av kunskap, stimulering av läsintresset samt förbättring av läs- och skrivförmågan.

6 SAMVERKAN

Samarbete och kunskapsutbyte mellan olika verksamheter som berörs av bibliotekets verksamhet är nödvändiga. Biblioteksverksamheten är i sin tur beroende av ett bra IT-stöd, kontakten med kommunens IT-avdelning är viktigt. Allmänhetens synpunkter är också viktiga för att utforma en bra verksamhet, enkäter riktade mot bibliotekets besökare bör genomföras regelbundet, lämpligen vart annat år.

Det finns en mängd externa samarbetspartners som också är nödvändiga för en kvalitativ biblioteksverksamhet:

- Länsbibliotek Dalarna som utvecklar, stödjer och samordnar folkbiblioteksverksamheten i Dalarna genom att bedriva utvecklingsprojekt, fortbildning och omvärldsbevakning. Här finns även möjlighet att söka media i hela dalarnas utbud genom den så kallade dalsök. (www.dalsok.se)
- Lånecentralen för mellersta Sverige och Internationella biblioteket.
- Övriga kommunbibliotek i Dalarna.
- Landets samtliga lånecentraler och folk- och forskningsbibliotek

7 BIBLIOTEKSPLAN 2013–2018

1. Mötet:

Alla besökare till biblioteken i Vansbro ska kunna förvänta sig ett gott och professionellt bemötande. Det dagliga arbetet ute i biblioteket ställer allt högre krav på social, och annan ämneskompetens hos personalen. Regelbunden fortbildning är nödvändig för att möta upp omvärldens krav. Det kan gälla alltifrån nya tekniker för att ladda ner e-böcker, till bemötande av personer med funktionshinder.

2. Det digitala biblioteket:

Den digitala utvecklingen accelererar allt snabbare och biblioteken ska vara en naturlig del av denna utveckling. Biblioteken kan och bör agera kontaktyta mellan de som kan ta till sig den nya tekniken och de som ännu står utanför. Ett väl fungerande bibliotek är beroende av en bra it–infrastruktur. Kunskaper om databaser och informationssökning är av allt större vikt för att kunna erbjuda besökare till biblioteket en god service. Biblioteksdatasystemen ska uppgaderas kontinuerligt för att hålla en hög standard.

3. Medieurval och medieförsörjning:

Vansbro bibliotek köper in medier enligt de medieurvalsprinciper som upprättats (se bilaga 5). En medieplan för inköp, gallring och magasinering ska tas fram. Medieformat uppkommer och försvinner i rask takt, det som är modernt idag kan vara omodernt om ett halvår. Det är både en utmaning och en risk för biblioteken att hänga med i den snabba tekniska utvecklingen.

4. Tillgänglighet:

Biblioteket i Vansbro ska ha en god tillgänglighet, det gäller både till den fysiska miljön men även tillgänglighet hemifrån t.ex. med egen dator, surfplatta eller mobil. En grundförutsättning för att ha en god tillgänglighet är att biblioteken har generösa öppettider och höga besökssiffror, biblioteken ska vara öppna de tider som folk är i störst behov av att besöka biblioteken. Självbetjäning via webben ska vara tillgänglig dygnet runt.

Investeringar i självbetjäningsteknik kan leda till ett ökat fysiskt öppethållande för biblioteken i Vansbro, det kan också frigöra personalresurser som kan användas t.ex. för att uppfylla bibliotekslagens krav på en social biblioteksverksamhet, som Vansbro i dagsläget inte uppfyller. Biblioteket liksom andra offentliga institutioner i samhället har krav på sig att vara tillgängligt för alla enligt den nationella handlingsplanen för handikappolitiken – "Från patient till medborgare".

5. Bibliotekets roll i utbildningen.

Det är viktigt att kommunen har väl fungerande folk- och skolbibliotek. Båda spelar en viktig roll i utbildningen.

Den nya skollagen (2012) ställer nya krav på skolbiblioteken som måste uppfyllas, en satsning på skolbiblioteken är nödvändig och den bör också inbegripa ett nära samarbete med kommunbiblioteket.

I Sverige är forskningen kring vilken betydelse skolbiblioteken har för barn och ungas läsutveckling bristfällig men i Storbritannien har sambandet undersökts. En undersökning som gjordes 2001 visade att skolbibliotek har en positiv inverkan på elevernas resultat. Speciellt låg- och mellanstadiet visade sig gynnas extra mycket. Studien visade också att bemannade skolbibliotek med högskoleutbildad personal, bra och varierande boksamlingar samt ett väl utvecklat samarbete mellan bibliotekspersonal och skolans pedagogiska personal leder till att eleverna presterar bättre i skolan.¹

Vision för bibliotek i grundskolan

- Varje grundskola ska ha tillgång till ett skolbibliotek.
- Varje grundskola ska ha regelbunden tillgång till högskoleutbildad bibliotekarie utifrån skolans elevantal och behov.
- Biblioteket ska vara inbjudande och ge eleverna lust att läsa.
- För att kunna bedriva god biblioteksservice måste öppettider och tillgänglighet till bibliotekets lokaler och media vara god. Mediebeståndet måste kontinuerligt bytas ut enligt kvalitetskriterier och målgrupp. Skolbibliotekets primära uppgift är att stärka elever och lärares informationskompetens och stimulera eleverna till läslust.
- Skolbiblioteket ska vara datoriserat och förutom att erbjuda ett sökbart mediebestånd även tillhandahålla undervisning i informationssökning och källkritik.
- Läsvaga elever och elever med funktionshinder ska utgöra en prioriterad målgrupp.

---

¹ (Dorothy Williams: Impact of school library services on achievement and learning. Critical literature review of the impact of school library services on achievement and learning to inform the work of the DfES Task Group set up to implement actions contained in the Government's response to "Empowering the Learning Community", The Robert Gordon University, 2001, s 28.)

Vision för bibliotek Vansbro utbildningscenter (gymnasieskolan)

- Eleverna på Vuc ska ha tillgång till ett skolbibliotek bemannat med högskoleutbildad bibliotekarie.
- Biblioteket ska vara inbjudande och ge eleverna lust att läsa.
- För att kunna bedriva god biblioteksservice måste öppettider och tillgänglighet till bibliotekets lokaler och media vara god. Mediebeståndet måste kontinuerligt bytas ut enligt kvalitetskriterier och målgrupp.
- Skolbiblioteket ska fungera som ett läromedel och utgöra en resurs för både elever och lärare att nå de mål som finns i skolans styrdokument.
- Skolbiblioteket ska vara datoriserat och förutom att erbjuda ett sökbart bestånd även tillhandahålla undervisning i informationssökning och källkritik.
- Lässvaga elever och elever med funktionshinder ska utgöra en prioriterad målgrupp.

Service för övriga studerande

Biblioteket har en viktig roll i det livslånga lärandet. Alla studerande i olika åldrar ska kunna vända sig till Vansbro folkbibliotek för hjälp med sina studier. Servicen för högskolestudenter som studerar på distans är extra viktig i en ort som Vansbro, med dåliga kommunikationer.

8 UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING

Biblioteksplanen ska regelbundet följas upp och utvärderas minst vart 5:e år. Revidering bör också göras vid större förändringar i kommunens verksamhet som påverkar biblioteksverksamheten.

9 BILAGOR

1. Bibliotekslagen SFS 1996:1596, tillägg SFS 2004:1261
2. UNESCOs folkbiblioteksmanifest
3. SBFs rekommendationer för folkbibliotekens barn och ungdomsverksamhet
4. SBFs rekommendationer för referens och informationsarbete
5. Medieurvalsprinciper Vansbro bibliotek
6. Läsfrämjandeplan Vansbro bibliotek